

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

e in

Strat'a tragatorului [L3-vésztoza], Nr. 5.

Scrisorile nefrancate nu se voru primi decatu numai de la corespondintii regulari ai „Federatiunii”.
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 3 d. v. *
Pre riece lune . . . 6 „ „ *
Pre anulu intregu . . . 12 „ „ *
Pentru Romanii'a:
pre a. intregu 30 Fr. = 30 Lei *
„ 6 lune 16 „ = 16 „ *
„ 3 „ 8 „ = 8 „ *
Pentru insertiuni:
10 or. de linia si 30 or. taca's timbrale pentru desce-care publicatiune separatu. In loculu deschis 20 or. de linia.
Unu exemplariu costa 10 or.

Reflessiuni

la articulu „Ce e de fucutu” allu Dlui Iosifu Hossu, consil. supr. la curtea de comptabilitate.

— — — Quaenam ista jocandi Saevitia?

A fara de ceea ce dissessem in Nr. 5. „Fed.” cur. an. pres. am mai avutu si alte cuvinte pentru cari publicai articulu Dlui I. H. — Sunt multi omeni, cari tr cu de intelligenti, cari pretindu a své principiele, convictiunile lor, cari dîcu ca mai nainte d'ia crede, d'a primi opiniunile altui-a, se punu a le cerne, a le scarmená bine si cu tote acestea nu sunt feriti de rugin'a peccatu lui originale, inerinte educatiunii nostre politice, forte neglesse d'in caus'a opressiuniloru seculari, adeca peccatulu d'a fi inca „autoritari.” Candu unu demnitaru, unu functionariu mai inaltu, vulgo unu „domnu mare,” dîce ori afirma vre unu parodosu catu de incornuratu, se afla omeni, cari fara a cercetá, li-o cradu pre parola numai in puterea positiunii lor; era iasi-si domnii autoritari, cunoscundu acesta slabitiune omenesca, speculedia a supr'a ei si cerca a se impune si a impune opiniunile lor mai multu prin autoritate decatu prin ratiune. Ocasiaunea dara d'a poté scuturá nitiellu atátu auctoritate catu si auctoritari d'impreuna cu tote argumintele loru celle retorte, trebuiá sè-mi fia binevenita, pentru ca prevediui d'in capulu locului ca rezultatulu discussiunii va aduce nesmintitu folose causi nostre natiunali.

Mai de parte, m'am aflatu indemnatu a publicá articulu, pentru ca D. I. H. rogandu me si insistandu cu intetire, mi-a descoperitu insu-si caus'a, pentru care dorá a se publicá intr'unu organu natiunale oppositiunale, si nu intr'unulu d'in cella doue organe romanesci guvernamentali, si aceea este ca publiculu cetitoriu allu acelloru doue organe ar' fi si de altmintrea pre lispusu (?) pentru doctrinele cuprinse in articulu amentitu, ca-ci este saturatu de doctrine guvernamentali si contra-autonomice, precandu cetitorii organeloru natiunali oppositiunali, ne cetindu scelle organe, n'au occasiune ca sè cunosca si alte pareri, decatu numai celle ce se propaga in diuarieloru de predilectiune. „Bine, dissei, voi publicá articulu, te potu inse assecurá ca cetitorii „Fed.” de lu voru si ceti, nu voru gustá doctrinele cuprinse intr'insulu.” „De nu i voiú poté convinge si nu voru ascultá de cuvintele melle, apoi ecce ti-dechiaru ca acestu articlu este cellu de pre urma de la mine si ca me retragu cu totulu de la politica.” „Fia-ti gur'a de aurú! dissei, si dedei man'a ca articulu va apparé nesmintitu. De la acesta resolutiune a mea nu m'ar fi potutu abate mai multu neci unu considerante, ca ci cunoscundu convictiunile nu numai a cetitoriloru „Fed.” ci a intregu intiellegintiei romane (cu pucine esceptiuni sporadice) era in d'innainte convinsu despre contrariulu rezultatulu ce asceptá D. H. . si astfelu credeamu cu firmitate, ca lamurindu-se bine cestiunea vomu fi feriti de ulterioare superári cu cestiuni superate, era „Fed.” va contribui chiaru prin spiritulu de tolerantia, spre a se aplaná divergintiile de opiniuni, spre a se essorcisá spiritulu de scissiune si spre a se inta i solidaritatea intre Romani, staruindu in viitoriu falangea natiunale a se discipliná mai bine, decatu au fostu in trecutu.

Adese ori am fostu — asié dîcundu — oppugnatu de guvernamentalii nostri d'a li deschide locu pentru discussiuni politice in diuariulu meu. Ce minunea lui Ddieu! — ar' dîce toti cei ce nu cunosc bine motivele acelloru domni, — ca guvernamentalii sè aiba ambitiunea d'a scrie in organele nat. oppositiunali? Cum sè te oppuni la atáta onore? Neci minune, neci onore nu este acestu fenomenu. Ce este dara? — Daca cite-va crede, ca guvernamentalii nostri preferu a poté propagá doctrinele lor mai bucurosu in organele nat. oppositiunali, d. e. in „Federatiunea” decatu d. e. in „Patri'a” seau in „Telegrafulu Romanu”, caus'a este dora impregiurarea, ca mangiurale antinationali alle cellui „Copillu d'in flori” carui-a, — ca toturoru nelegiuitiloru — i este

ru-sine de tata-sèu si tatane-sèu de d'insulu, abié voru fi gustate de cei 50 de voinici neanumiti si necunoscuti ai misteriosului consortiu si pote inca pre de a supr'a de vre o doi trei prenumeranti prinsu cu funca cea autoritaria de birtasiulu guvernului magiaru; — seau ca cetitorii cellui organu allu „Vragituroreleu politice” sunt oiele celle bine assecurate in staulu, precandu cetitorii cei numerosi ai organeloru nat. oppositiunali, sunt oiele celle ratecite, pre cari guvernamentalii, ca buni pastori ce sunt, trebue sè le cerce si sè staruesca a le aduce in staulu la fenulu cellu bunu de munte si la — tunsura. Aceste potu sè fia considerante secundarie, dar' adeveratulu motivu dupa mine este, ca guvernamentalii nostri sunt prea incredinti in puterea doctrineloru ce professedia domni'a lor, chiaru ca si in gratia si favorile de cari au parte si in mediulocele de cari credu a poté dispune. — Indata ce oiele celle ratecite voru vedé fenulu, se voru intorce numai decatu in staululu acelloru pastori, cari nu tandu, neci belscu oile, ci le ingrasiu meru. Atátu de irresistibile este puterea doctrinei guvernamentaliloru nostri, catu cetitorii diuarieloru nat. oppos. numai decatu dupa cetirea acelloru-a se voru luá fara siovaie dupa domni'a lor, ca si oile dupa berbec-le cu clopotulu si voru da cu peciorulu in sumutiatorii si agitatorii perpetui, cari nu sciú decatu sè predice resistintia passiva ori activa, dar' in totu casulu sterpa. Acest'a credemu noi ca este simpl'a si adeverat'a causa. Am plinitu dorint'a cellui mai guvernamentale d'entre guvernamentali si a „unicului” amicu allu fusiuni Transsilvaniei cu Ungaria seau contrariu — precum insu-si se numesce — allu autoamiei patriei sãlle.

Vomu responde la tote punctele ce D. I. H. le crede ponderose. Credemu ca nu va fi atátu de anevoiosa combaterea lor. Fiindu ca cestiunea de pre care se tratadia este de mare importantia, vomu face apoi genesea propagandei asié numitiloru „activisti” autoritari, suscependu firulu intreruptu cu intentiune, allu comunicatelu d'in articulu „Alea jasta est”, dupa cum am pipaitu eu pulsulu activistiloru si in fine, ca cetitorii nostri sè vedea ce felu de politica crestinesca urmarescu stapanii nostri si sectarii lor, si cui avemu se ne dâmu legati de buna voia, fara a fi invinsi moralmente (ca ci fisece suntemu) voiú impartesi fidelu in liniamentele principali cuprinsulu a doue conversatiuni politice cari le avusemu in 30 dec. 1868 si in 27 iuliu 1872. cu D. conte Iuliu Andrassi, carele mi-facuse onorea d'a me pofit la sine spre acellu scopu. Aceste revelatiuni le voiú face si d'in acellu motivu, ca a fara de impartesfrire confidentiali ce facusemu unoru amici mai intimi publiculu cellu mare nu cunosc, de catu amenunte colportate seau allusiuni diurnalistice facute cu intentiune de insinuari si denunciatiuni.

(Va urmá.)

Memorandulu deputatiloru deachisti d'in Transsilvani'a.

Diuariulu „Pesti Napló,” si dupa elu tote diuarieloru ungueresci si nemtiesci d'in capitala publicara dilele trecute unu memorandu alu deputatiloru deachisti d'in Transsilvani'a presintatu ministrului-presiedinte cont. Melchioru Lónyay. In memorandulu d'in cestiune se accentua reportele speciale si interesele specifice ale Transsilvaniei, formate in urm'a vietiei sale separate de sute de ani, si-esprime parerea de reu, ca guvernulu cont. Andrassy n'a respectatu aceste interese speciale, si invita pre ministrulu-presiedinte Lónyay a staruf pre terrenulu administratiunii si justitiei spre a indreptá catu mai curundu defectele observate. Ca interese cari receru mesuru si despusetiuni urgente d'in partea guvernului, se infra: descurecare rapeda a desdaunárii in cetarea reporteloru urbaniale, commassarea, introducerea cartiloru funduarie, promoverea montanistice, organizarea fundului regescu, desvoltarea mediloceloru de comunicatiune, aplicarea officialiloru caricu-

nos cureportele Transsilvaniei, si in fine infiintarea universitatii d'in Clusiu.

Catu despre originea acestui memorandu, diuariulu „Magyar Politika” observa, ca elu a fostu presintatu inca cont. Andrassy, dupa ace'a apoi s'a mai modificatu si immanuatu cont. Lónyay, se intielege pre calle forte confidentiale, ba se pote dîce de mana amica, ce'a ce appare si d'in impregiurarea, ca elu (memorandulu) e subscriu si pr sintatu numai de deputatii deachisti, dar' principiele desfasurate in elu sunt partinite si de deputatii oppositiunali.

Dupa ace'a diuariulu de mai susse criticá d'in punctu in punctu gravaminele deputatiloru ungueri ardeleni, caroru-a li nega veri-ce importantia, si cu privire la punctulu primu alu memorandului „descurecare rapeda a desdaunárii urbaniale” dîce, ca pasagiulu acestu-a contine astu-feliu de dorintia, alu carei-a subiectu va disparé mane, poi-mane de-ora-ce affacea desdaunárii se apropia de resolvere, ca ci guvernulu unguerescu a adusu inca in annulu espiratu una lege separata despre regularea si commassarea urbaniale in Transsilvani'a, cu care occasiune s'a tienutu inaintea ochiloru relatiunile ardeleno speciale.

Introducerea cartiloru funduarie e aproape terminata. In privint'a montanistice d'in Transsilvani'a s'au facutu despusetiuni mari, spre es s'adeschisa grandosele bái de carbuni de petra d'in valea Giului, cari provedu cu carbuni tota industria de la media-di a Transsilvaniei. Organizarea fundului regescu numai pentru ace'a s'a intardiatu pana acum'a, pentru-ca pruditii si cercumspetiiti sasi voiú sè prefaca universitatea lor natiunale in una dieta provinciala, acum'a inse, in urm'a presssiunii energice d'ia partea guvernului, in sinulu natiunii sascesci a devenitu dominante alta parere, si s'a facutu unu operatu suplenitoriu.

Catu despre numirea officialiloru, intru adeveru ardelenii nu se potu plange (?) ca li se importa omeni d'in Ungaria.

Universitatea d'in Clusiu se va infiintá de siguru inca in sesiunea acest'a, fia chiaru si cu amenarea organizarii universitatii pestane.

Este aci ore urma despre negligerea Transsilvaniei, ce se imputa in memorandu? D'in contra, d'in faptele de pana acum'a se vede, ca guvernulu si legelatiunea ungueresca au desmerdatu forte tare pre ardeleni, si ca Transsilvani'a incepe a deveni unu adeverat „enfant gaté.”

Pre terrenulu comunicatiunii ce e dreptu in Transsilvani'a sunt inca multe de facutu, dar' ce s'a potatu face, legelatiunea si guvernulu unguerescu au si facutu, — invetie-se si ardelenii a facé si ei de sine!

Se mai accentua, ca in Transsilvani'a existu interese si reporte speciale, cari in mani'a uniunii au a se luá in consideratiune: de candu inse guvernulu a sustienutu commissariatulu regescu chiaru d'in acesta causa, i s'a facutu imputatiuni, ca nu esecuta pre deplinu uniunea!

In fine diuariulu „Magy. Pol.” nu cerca daca aici pote fi vorba despre negligerea interesseloru seu specialitatiloru unei-a seu altei parti transsilvaniane; in casulu acestu-a inse de siguru nu deputatii subscrisi voru fi incriminatorii, ci acusatarii voru ajunge pre bancele acusatiloru si pre aren'a statului se voru ivi cu totulu alte elemente.

Racsi'a (T'er'a-Oasiului), 27. ian. 1872.

(Fine.)*

Si éta ce relatiuni am capetatu de la preotii tractuali; d'in Calinesci, sub nr. 7, mi se crie „cum-ca poporeni de acolo determinatu s'au dechiaratu, cum-ca dinsi nu voru edificá scola noua, precum am dispusu eu, ci numai cea de facia o voru repará si solutiunea docentulu nu o voru redicá pana la 200 fl. v. a. precum am ordinatu ci voru romané pre langa solutiunea de pana acum.” — D'in Negresci, sub nr. 14, „cum-ca tote ordinatiunile, ven. Consist. si ale mele emisse in privint'a scoleloru, s'au publicatu in be-erica, ca on. parocu tote le-a probatu, cate pote unu omu muncitoriu, aduse de la Gherla trei ronduri de catechisme si Abcdarie, cari jacu necumperate si ca n'are catra cine a-si bate peptulu, pre cine a desceptá, ca si cum ar' fi intratu satan'a in dinsi; asié nu folosescu nimic'a invetiaturele si dojenirile.” — D'in Vama, sub nr. 20, se scrie, ca preotulu si poporeni, dupa ordinatiunile mai inalte s'a apucatu de edificarea scolei celei noue, dar' au fostu impededati prin judele comunalu, care e fecioru de

*) Vedi Nr. trecutu alu „Fed.”

preotu romanu si se tiene de class'a intielegitiei, si care curatorelui supremu, candu acestu-a a amanatu lucratorii la scola, i-a dechiaratu ca lu va invetiá, cam-cá e mare si tare, si nu e acum'a tempuluse se edifice scola noua, pote docentele invetiá si in scol'a cea vechia, éra daca pop'a voesce a face scola noua, de-li de mancatu la lucrato.i d'in alu seu. — D'in B o j n e s c i, sub nr. 22, mi se relationedia „cum-cá pentru neascultarea judelui comunala, care a silitu pre poporenii se aduca materiale necesare, neci adi nu e gata' scol'a si nu s'a potutu incepe neci cursu'u.“ — D'in C e r t e d i e, sub nr. 31, se scrie „ca comunele confessionale Certedie si fili'a Moisiene, de-si au fostu provocate mai de multe ori d'in partea preotului, n'au facutu destulu ordinatiunii mele de sub nr. 42 a. c. si nici cugeta la edificarea scolei noue seu la repararea celei vechie.“ — D'in B i c s a d u, d. parocu, care e si protopopu, assess. cons. si presiedinte comitetului comunala, sub nr. 38 relatedia „ca comun'a Bicsadului pre a. c. a asignatu pentru lipsele scolei 40 fl., inse a-i incassá neci pana asta-di nu i-a potutu, altucum pentru pavimentare, scaunele lipsinde, acea summa e insufficienta, cu vorbe promitu tote poporenii, inse in fapta nu facu nimic'a.“ — D'in T i r s i o l t i u d. parocu care in 1861 a voitu a fi ablegatu sub nr. 44 scrie „ca comun'a confessionala d'in Tirsioitiu neci dupa mai multe solicitari nu s'a apucatu de strafomarea scolei resinte neci a incungiaratu fundulu scolaru cu gardu, ci sta si adi in mediuloculu utilitiei in stare disolata — D'in C a m e r d i a n a, sub nr. 61. se scrie „ca pana nu venise Alessi, notariu si nepotu de episcopu romanu, in Camerdian'a 70—80 de invetiacei amblara la scol'a dominicala, asta-di abie se afla 3—4 in scol'a elementara, de scola dominicala si a adultiloru, macaru ca poruncescu d'in tote partile, neci pomena nu este; éra sub nr. 75. dupa parerea mea, a preotului, pana atunci, pana candu jurisdictiunea politica va ambla in batu-jocura cu scolele nostre confessionale si cu partinitorii scoleloru acestoru-a, va fi vai si amaru de scolele nostre.“ D'in T r i p u mis'a spusu cu gar'a, ca poporenii de acolo s'au dechiaratu in adunare, cum-cá pana nu voru face turnulu la beseric'a cea noua (de ce acum nu e lipsa, de-orace beseric'a esantita si se servesce in ea) nu voru face scola ncuu.“

Aceste relatiiu officiose le-am asternutu ven. consist. dioc. in 9. sept. 1871. sub nr. 96., relationandu tote ce am facutu pentru sustinerea scoleloru confessionale, conformu ordinatiuniloru si dorintiei V. Con. d., si dechiarandu, ca afara ce poporul si dirigatorii inobedienti si inteliginti'a nostra tractuala multu ne impedece in acesta cauza santa, ba unu notariu romanu in doue comune a tienutu esamenu formalu, dicundu ca in notariatulu lui elu dispune preste scole. Asié dars dinsi voescu, ca scolele nostre se fia scole comunale si, in fine, am cerutu inviatiune in acésta caus'a, ca scolele nostre se le potemu tiene de confessionale si se nu le scapamu. In cerculariulu meu d'in 22. sept. 1871., nr. 101, am ordinatu inceperea cursulu scolasticu, atatu in scolele de tote dílele, catu si in scolele de dominica, dandu ordinu, ca scolele se se varuesca si proveda cu tote, parintii se tramita pruncii la scola, docentii se faca catalogele si unu esemplariu se mi-lu tramita mie si se ascepte inviatiuni ulterioare in caus'a scolara, cari se voru dá dupa ordinatiunea v. c. d., ce trebue se sosese catu mai curundu. In 18. oct. sub nr. 108 am provocatu pre d. preoti tractuali, ca se-mi faca cunoscutu, cine sunt membrii senatulu scolariu, si ca acestu-a seu judele comunala aduna si solvesce solutiunea docentiloru, ca asié in caus'a scolara si in privinti'a solvirii regulate a solutiunii docentiale se potu dispune cele necesare. La acestu cerculariu inca n'am capetatu raporturi d'in tote comunele. La relatiiunea mea de sub nr. 96 primindu de la v. c. d. sub nr. 1018/1439 d'in 1871 inviatiune, in 6 dec. nr. 125, o am tramisu in tractu; cuprinsulu ei este urmatoriulu: pentru a poté sustiené scolele confessionale trebue se facemu tote cele potincioase, anume se insufletimu poporul prin cuventari besericesci, éra tenerimea scolara prin catechisatia, se ceremu asistinti'a juridictiunei civile pentru intregirea defectelor, se facemu in tota lun'a relatere la v. c. d. despre starea scoleloru si prepa: intii renitenti se i insciintiamu despre acést'a si eu se mergu in tote satele si se indemnú pre poporenii spre sustinerea scoleloru confessionale. Aceste tote si pana acum'a s'a facutu prin mine cu ocaziunea visitei protop., a esamenelor, ér' prin ven. cleru tract. mai de multe ori in unu anu, inse fara vescu; dreptu-ace'a am cerutu sub nr. 77 de la v. c. d. potere deplina si nerestrinsa preste scolele confessionale tractuale, inse nu mi s'a datu. Sub nr. 139 an. trecutú am dispusu, ca cu ocaziunea serbatorii nascerei lui Isusu, rogatiunile se tiena de la 4 pana la 8. ian. inclusive, si in 9. ian. in tote scolele se se continue prelegerile. Sub nr. 142 an. tr. am provocatu pre v. cleru tract. se me insciintiedie despre numerulu cartiloru scolastice, cari sunt de lipsa la scolele nostre confessionale, tramitiendu si pretiulu aceloru-a, ca se le potu procurá d'in tipografi'a diecesana. (Pana acum inca numai d'in una comuna am capetatu insciintiare).

La recercarea inspectorelui civilu cottense de sub nr. 4010—1871, v. c. d. sub nr. 2653/1684 a dispusu sub responsabilitate, ca scolele confessionale d'in siese comune indata se fia provedute cu cele necesarie, ca asié se correspunda legii scolarie. In urm'a acestei ordinatiuni si a celei de sub nr. 2018/1839 am esitu in persona in cibci comune si cu tota siguritatea li-am impusu respectiviloru implinirea

ordinatiuniloru, in una comuna am scrisu, inse precum se vede d'ia relatiiunile scolarie primite, antistiele comunale si cele besericesci, precum si poporul nu voiescu a face nimic'a si sunt mai multe comune, in cari nu ambla nici unu pruncu la scola. In 1872., sub nr. 3, am recursu la venerab. consist. diecesanu pentru imbunetatirea solutiunei docentiloru, sub nr. 7 am provocatu pre v. cleru, ca in sensulu ordinatiunei consist. de sub nr. 2018 an. tr. se faca si se-mi tramita aretarea celoru renitenti, ca acele se le potu subterne ven. consist. dieces. si inca numai d'in trei comune mi s'au tramisu conspectele. Pre partea scoleloru confessionale am procuratu tabelele de parete colorite, edate de DD. professori d'iu Lapusulu ung. precum si mapele monarchiei si a diecesei, cari inca sunt solvite, inse nu le-am capetatu inca, fiindu forte lungi, pre posta nu se potu tramite. Adusam de la Gherl'a in mai multe ronduri carti scolastice in numeru insemnatu, cari s'au datu pre sem'a scoleloru. In 1863. sub nr. 101, am ordonatu, ca in tote comunele se se cumpere protocoale scolarie, pentru a inserie in ac le ordinatiunile mai innalte si a insemna veniturile si spesele scolei unde voru fi. In 1863, sub nr. 118, m'am rogatu de ven. consist. dieces. pentru edarea unei carti de rogatiuni, carea avendu-o pucinii prunci estii d'in scol'a de tote dílele se nu uite cetirea si care, sub titulu „anghir'a mantuirei“, mai tardiu „Lumin'a credintiei“ s'a tiparitu si s'a adusu si aici inca in numeru frumosu. Am tienutu conferintie docentiale in 8. oct. 1863. la scaldele Bicsadului, in 2. iuliu 1864 in Racsia, in 12. augustu 1865 in Vam'a, in 27. decemvre 1866 in Negresci, in 27. decemvre 1867. in Turu, in 4. iuliu 1870 la scaldele Turulu insufletindu pre Dnii docenti spre implinire consciintiosa a detorintiloru loru, si tramitiendu protocoale conferintieloru cu multe proiecte salutare la ven. consist. diecesanu. Dela judele cercualu, la recercarea preotiloru tractuali, s'au estradatu mai multe ordinatiuni in privinti'a scoleloru si a invetiamentulu, inse nimenea nu le-a esecutatu. De la inspectorele civilu cottense am venitu 10 ordinatiuni la antistiele comunale, despre aretarea prunciloru obligati la scola, despre pedepsirea (de la 50 cr. pana) la 4 fl. celoru renitenti, despre provederea scoleloru coffess. cu tote cele necesare si despre invetiatur'a adultiloru. Scolele confess. tract. au fostu apoi visitate si de unu commissariu scolasticu, si totu si antistiele comunale si poporul in caus'a scolara n'a facutu nimic'a.

Relativu la scol'a mea confess. am facutu urmatoriile: In urm'a ordinatiunii ven. consist. de sub nr. 1264 d'in 1868, sub nr. 100 si 148 d'in 1868 si 32, 64 si 70 l'in 1869 am aretatu absentiele la judele cercualu, dechiarandu-i, ca de cum-va nu va face despusetiunile necesarie ca pruncii se amble la scola, la voru areta la locurile mai innalte Dinsulu a facutu, inse ordinatiunea lui nimene n'a esecutatu-o. Intielegundu eu acést'a, mai tardiu propria auctoritate am inceputu a pedepsi pre parintii renitenti si d'in pedepse scol'a mea are acum 180 fl. v. a. Am cumperatu d'in banii scolei 40 Abecedarie, 5 tablitie ceruse, protocolu pentru inscrierea ordinatiuniloru scolare, papiru si alte trebuintiose. La scol'a dominicala ambla pana la 100 de tineri, inse la scol'a de tote dílele 20—30 de prunci. Primindu admonitiune de la inspect. cottensu despre acést'a, indata am relatianatu la ven. consist. dieces. si am intrebatu ca, nefiindu aici fundu scolariu si tienendu-se prelegerile in casa' besericei, poté-voiu edifica scol'a cea noua pre fundulu acelu-a, seu comun'a conf. va fi detoria a cumperá fundu si a edifica scol'a? si sub nr. 987/671—1871 am primitu respunsulu, ca d'in fundulu besericei se pote dá locu de scola atát'a, incatu se fia si pentru scola de pomeritu, éra comun'a va fi detoria se platesca loculu acelu-a besericei. Scol'a acést'a inca in anulu trecutú am voitu a o edifica, inse edificandu si casa parochiale de petra, cu doue lucruri asié mari nu am invinsu, dar' in anulu curinte nesmintitu si neamenatu se va edifica. Dreptu ca sum'a susu-atinsa de 180 fl. e pucina spre scopulu acestu-a, inse de ni va ajutá Ddienu vomu procurá de ore unde si cele-lalte spese necesarie. Scole noue se voru mai edifica in anulu curinte in Vam'a, Turu si Negresci, unde inca in cesti doi ani d'in urma s'a edificatu si casa parochiala de petra. In Prilogu scol'a cea noua s'a edificatu.

D'in raportulu acestu-a, basatu pre acte oficiale, se adeveresce ca, daca se va intempra, ce eu nu potu crede, ca statulu magiaru se ocupe scolele nostre confessionale, la aceea nici eu, nici onorab. cleru tractualu nu amu fi de vina, ca-ci precum eu, asié si on. cleru tract. ni-amu implenitú detorintia cu consciintiositate in privinti'a scoleloru confess., si asié vin'a voru portá-o antistiele comunale, senatele scolarie si poporenii, cari in interessulu sustinerii scoleloru conf., contr'a atatoru ordinatiunii mai innalte, ecclesiastice si civile, nu vrèu mai nimicu a face; va fi mai incolo de vina inteliginti'a nostra tractuale, care in adiusu vrè se perdemu scolele conf., ca asié dinsi se pota remanè in gratia stapaniloru dílei, se pota fi judi si notari; va fi de vina juridictiunea politica, carea face numai batjocura cu scolele nostre confess. si cu partentorii aceloru-a; in fine va fi de vina sistemulu guvernamentalu, care voiesce a propaga magiarismulu si in interessulu acestu-a in a. 1870 s'au dechiaratu de scole comunale 179 scole confess., éra in a. 1871 s'au admoniatu 1862 scole confess. fara deosebire de relegiune — si asié se pote c' mai tote scolele romane, spre a satisfacé legii scol., se voru dechiará de comunale, ceea ce se vede si d'in vorbirea ministrulu de cul-

tu si instr. publica, tienuta in sied. dietei de la 22. dec. a. r. Mai departe d'in acestu raportu se vede, ca coresp., a carui relatiiune despre scol'a sa cont. inca se afla intre cele citate de mine, aici dice ca antistiele com. si poporul e de vina, éra in publicitate numai pre mine singuru me invinovetiesce, ceea ce la ven. consist. dieces. n'a cutezatu a insciintia, sciindu ca inaintea ven. consist. este conocuta activitatea mea in privinti'a sustinerii scoleloru confess.; dsa dice „ca aici n'ai vedé o coferintia docentiale,“ si totu-si de la 1863 incoce s'au tienutu 6 asemeni conferintie; mi-imputa mai departe „ca siedu a casa si fumezu,“ si dsa bine cunosce ocupatiunile mele, scie ca n'am siediutu si fumatu, ci am edificatu casa parochiale de petra. Eu cu totu dreptulu am presupusu despre dinsulu atát'a reutate, ca in diurnalu romanu se me acuse, ca lucru in interessulu magiariloru, éra a casa dice pote, ca sum daco-romanu, sum inimicu alu magiariloru. Tote acestea le voiu indreptá cu alta ocaziune prin date autentice si fapte intemplate, totuodata voiu combate tote punctele articulu d'in nr. 118, a tr. alu „Federat.“ si voiu descoperi d'in Tier'a-Oasiulu multe lucruri forte mianuate si curiose, care numai aici se potu intempra, fiindu-cá numai una tiera a Oasiulu e pre rotogolulu pamentulu.

A l e s s a n d r u E r d ó s i u, m. p.
protopopu rom. alu tract. Tier'a-Oasiulu.

Unidor'a, 8. fauru, 1872.

Domnule Redactors!

Unu lucru forte neplacutu este in totu casulu, daca cutare omu (fia d'in negandire, seu — ceea ce este si mai reu — d'in malitia) te trage in publicitate si te silesce moralicesce a te aperá contr'a moriloru de ventu, contr'a scorintureloru nedemne de omeni onesti.

In corespundintia Dv. ddo D e v ' a, 12. ian. 1872, suscrista de „un romanu“ si publicata in „Federat.“ nr. 5—605, 12/24 ian. 1872, column'a 3-a, colon'a 1. si 2-a, la alinea 17-a se dice, cum-cá dlu C i a c l a n u — invitatu prin dlu F a g a r a s i u ca se abdica de oficiulu la care fu alesu — ar' fi respunsu: „numai atunci voiu abdica de postulu meu, daca tota inteliginti'a romana d'in comitatu me va provocá in scrisu si daca acésta provocare o va suserie si H o r s i a si Danila, cari s'au dechiaratu in scrisu comitelui, ca daca i va aplicá la vre-unu postu, d'insii voru trece in partea guvernamentale.“

Daca ar' fi cetitu cuvintele citate numai acei-a, cari me onoscu destulu de bine, asié aflá de prisosu a ve incommodá cu vre-unu cuventu; inse fiindu-cá de securu le-au cetitu si altii, cari nu me cunoscu mai de aproape, si inaintea caroru-a inca nu voiu se aparú — cu atátu mai putienú se concedu ca altii se me arete — ca sum altu-felu de cum sum, si se-mi atribue fapte cari sunt straine de mine; mai departe fiindu-cá, ori-cum, purele inventiuni nu trebue lasate, ca cine-va se le pota lua de bani buni: cu parere de reu me vedu necesitatu a ve rogá cu totu respectu'u se binevofti a dá locu, in pretiuitulu diurnalu ce redigetii, la urmatori'a deslucire:

Putienú dupa implenit'a restaurare a cottulu Hiniadori — la care fratii unguri au mai datu o dovéda splendida, ca poterea, ce sortea li-a jocatu-o pre mana, o sciu folositu n u m a i in interessulu loru, éra pre romani i considera frati si egali cu dinsi numai candu e vorb'a de greutati, de sarcine, — si inaintea de publicarea corespundintiei DV. d'in D e v ' a, — mi-a ajunsu si mie la cunoscentia faim'a despre presumpitivulu respunsu alu dlui C i a c l a n u; d'ara — pote d'in caus'a cálii ce a facutu pana la mine — acelu respunsu se afirmá a fi fostu mai cornuratu, de cum lu publica „unu romanu.“

Destulu de susceptibile facia cu asemeni lucruri, n'am intardiatu a cere deslucire de la dlu C i a c l a n u, adresandu-i urmatori'a scrisore:

„Stimate Dle! Intre alte suferintie destulu de grele, ce o anima curatu romanesca trebue se suporté in impregiurările actuali, pre vitrege pentru romani, mi se raporta, ca la dta s'a viritu in gradu mai mare ca pana acu si peccatulu de a se calumniá fratii de unu sange unii pre altii, fara totu temeulu, spre bucutia adversariloru nostri politici seu chiaru la sumutiarea acestoru-a.“

Ci se abstau de asemeni consideratiuni generale si descriere de sentimente, cari le presupunu accessibili, ba chiaru inerinti si animei dtale si se veniu la lucru.

Mi se spune, cum-cá dta ai fi dechiaratu inaintea intielegintiei romane, intrunite in Dev'a cu ocaziunea restaurarei cottulu, cum-cá eu rogandu-me de comitetele supremu, ca se-mi dde unu postu (!) asiú fi promisú, ba i-asiú fi datu reveresu (!) ca daca-mi va dá, voiu fi pururea pre partea unguriloru (!!) si ca ai dovedi despre acést'a.“

Daca asiú fi convinsu, cum-cá Dta intr'adeveru ai disu cuvintele citate, atunci nu te-asiú incommodá cu aceste síruri, — ci fiindu-cá esperinti'a m'a invetiatu a nu fi preacredulu; fiindu-cá sciu, ca sunt multi omeni, cari inventeaza o mintiuna si apoi o vira in manec'a altui-a; mai departe, fiindu-cá ori-cine se fia inventatu acea fama fara de neci o base, eu sum detoriu existimatiunei mele personali, onorei si caracterulu meu natiuuale, cari mi-sunt mai scumpe de

cătu vieti'a, — a refrange scorniturele după cum ele merita și a descoperi adevărul: mi-iași voi'a a te rogă cu totu respectulu să binevoiesci a-mi răspunde cu posibilu urgentia, dacă dă ai dăsu cuvintele citate ori ba?

Apelezu la cavalermul și semtiulu de onoră al dale și speru, că nu mi se va refușă rogarea. După cari etc. Hunia d'ora, 5 ian. 1872. A. H."

La această scrisore, Dlu Cialanu mi-a datu urmatoriulu răspunsu, ce am onorea a vi-lu aclude aci în origine: „Stimate Amice! Mo grabescu a te satisfice, conformu epistolei în 1/2 a. c. mie adresate.

De vomu privi putienela asupra vietie nostre politice, ne vomu convinge că nimicu nu a miscatu mai tare pre omenii nostri, nimicu n'au iritatu mai multu spiritele romane, decâtu desele rostogoliri a sterpeloru sisteme.

Nenorocit'a lege de municipiu cu tristulu ei rezultatu a pusu pre romani în uimire, vedindu-se atât'a umiliti. — Irritatie, confuziunea e generale — flacai vorbescu de tradare de susu până josu — înaintea lor totu romanu de trecutu cătu de bunu, e tradatoriu, e coruptu, platitu de regimu — și alte. — Si asié orbiti lovescu, în drept'a și stang'a fără d'a scî, că asié facundu, se dau pre sine legati în manile inimiculu. — Oh tempora oh! mores! — traimu sistemulu degeneratiunii și a coruptiunii generale, și acest'a trebuie să faca o epoca trista în histori'a natiunii nostre. — Nulla calamitas sola. — Vietia nos'ra nu o mai amarese și tîenut'a Erarchieloru nostru cu perpetu'a și neadormit'a lor balanciare — rivalizare — nu ne potemu reculege, — nu dau odichna trupulu nationalu că să pota face acest'a — ura, pizma pretotindinea. — Si după tote acestea, Stimate Amice! fi putienelu attentu, ore nu cum-va se lucra pre sub mana la rumperea relatiunilor nostre amicale? — Considera numai, că, precum scii, fric'a s'au pronunțiatu de Danila, că nu multu va trece, și unții voru molipsi aerulu d'în cottulu Huniadorei. — Amice! acum ve-i fi dispusu a cunoșce situațiunea trista. „Flécuri și calumni sunt tote căte se aduc de spre mine“. Eu totu de a-u'n'a de Dnie-ta vorbescu cu placere și respectuosu că de unu romanu verde că bradulu d'în munte — nu inse despre Danila, care au c. lucratu la departarea Dniei-tale d'în Comitatu. „Tantae molis erat romanam condere gentem.“ — Alu D'tale etc. Georgiu Cialanu m. p. Dev'a, 8 ian. 1872.*

De unde se vede, cum-că dlu Cialanu declina de la sine onorea de a fi dăsu cuvintele atribuite dînsulu. Lucru firescu, ce a ce nu existe nu pte sustiené nimene, fără a poté fi datu de mintiuna, la care gloria abie pote aspirá vr'unu omu cu ce-va minte și sentiu de onore.

Primindu răspunsulu de susu, eram resolutu a ciuntă această afacere pre cale privata: a erue pre adevărulu inventoriu alu cuvintelor colportate și a-i cere satisficerea cuvenit'a pre calea sa, fără a mai molestá pre publiculu mare cu lamuriri asupra unoru inventiunii de a le pilaritieloru. Inse dlu „unu romanu“ i-a placatu, în înalt'a sa întieptiune, a tramite „povestea“ pre aripele publicității, și inca cu fatia de verosimilitate, — fără neci o observare. Prin acest'a afacerea, celu putienu pentru mine, a devenitu mai importante de cum ar' crede cine-va. Pentru-că m'am silitu a-mi cunoșce natiunea; și sciu gelos'i fatia de fili sei și-i sentiescu sangerarea animei și numai la umbra departării vr'unui-a de la sinulu seu iubitriu. Dreptu-ce nimene nu se va mirá, dacă aflá necesarie desbaterea cauzei pentru lamurirea adevărulu. Cum stămu dara? Înainte de tote cuvintele desu amintite, — referitorie la person'a mea, colportate în Dev'a și tramise, de „unu romanu“ afirmativu, în lumea largă — sunt luate d'în ventu! Dara cine le-a inventatu? Dlu „unu romanu“ d'ice că dlu Cialanu le-ar' fi dăsu domnulu Fagarasiu. Dlu Cialanu inse le nega, dechiarandu-le de „flécuri și calumni“; prin umare séu le-a dăsu mai antăiu dlu, care se d'ice a fi primitu răspunsulu dlui C. séu dlu „unu romanu.“ Că ori care se le fia dăsu mai antăiu ori mai pre urma, eu prin acest'a i provocu pre toti, că în terminulu celu mai scurtu se le dovedesca; la d'în contr'a rogu pre onorabilulu publicu se-si enuncie verdictulu nepartialu, timbrandu cu adevărulu nume pre toti acei-a, cari — pote în lipsa de talentu și anima de a aretá alte fapte — recurgu la abominabile, degradatori'a arma a calumniei, și cerca a aflá nodu în papura, spre a-si acoperi propri'a slabitiune și nemernicia.

Cu aceste-a, până un'a alta, asiú fi închialatu cu cestiunea personale, în care fui trasu d'în seninu, fără de neci o cauza.

Fatia cu conduit'a romanilor (membri ai comisiunii cottse) de la organizare fia-mi iertatu a observá mai antăiu, că eu membru alu noulu comitetu (comisiunii) nu sum; prin umare că atare cuventu și votu n'am avut și n'am necaiuria; că omu privatu, mi-am spus și eu parerea, și a vrutu s'o auda și anume, dacă cine-va vre să scia, apoi eu cu câti membri am potutu vorbi, am sustienutu și motivatu cu tote argumintele de cari poteam dispune parerea, care erá și a unui respectabilu fruntasu romanu d'în Dev'a că adeca romanii să staruesca, că la fia care postu să se candideze și căte unu romanu, pentru care să voteze toti membrii romani, apoi de voru vre și membrii unguri să se alature pentru vr'unulu séu altulu, bine de bine, de nu, celu putienu ai salvatu onorea nationala. Că acest'a parere (de sene se întielega, fără pretensiunea de a se primí de cei competentii) buna, basata a fostu séu ba? este alta întrebare. În totu casulu pentru ea militá consideratiunea, că membrii un-

guri sunt aproape la 300, era romani abie 70-80, apoi esperint'a, că ungurii ori în câte partite se fia impartiti, candu stau fatia cu romanii, se sciu întielege de minune; deci nu se recereá talentu profeticu, pentru a poté prevedé, că domnii situatiunii voru decide alegerile după bunu placulu lor, ori-ce voru face romanii; ce'a ce de altmintrea urma: a doveditu prea de ajunsu.

Inse s'a aflatu cu cale a se urmá altmintrea. Anume s'a facutu „treba“, séu pactu, ori cum i mai d'icu. Cine l'au facutu și cu cine, apoi sub ce conditiuni? nu sciu; dara trebuie să presupunu că l'au facutu omeni chiamiati — și inca asiú mai vre să presupunu, că domnii pactanti romani, candu s'au întielesu, — cu cine s'au întielesu, au avut în vedere pre langa dreptati mai antăiu interesulu romanilor în generalu și apoi în specialu.

— Facutu-s'a acest'a asié, séu altmintrea, voru scî domnii pactanti și acei-a, caroru-a li s'a comunicatu a trebuitu a li se comunicá conditiunile pactulu. Ea am veditu la actulu alegerilor atât'a: că la tote posturile au fostu candidati și romani, și cu tote astea oficialii cardinali (unguri) s'au alesu cu unanimitate; asié dara și cu consensulu romanilor, membri ai comisiunii, d'într'e cari, în cătu sciu eu, nu s'a aflatu neci unulu, care se staruesca a esoperá votisarea. Dovada ad oculos pentru ori și cine, că ce-va întielegere (pactu) a trebuitu să existe între romani și neromani. Întrebarea este numai, că domnii romani, cari au închialatu mai antăiu pactulu, instruit'au de ajunsu și pre ceialti membri romani despre conditiunile pactulu séu ba? În casulu afirmativu, dacă adeca toti romanii au urmatu, precum au urmatu, pre basea de „clara pacta“, și lucrulu totu-si a reesitu contra celor stipulate și acceptate, în acestu casu nu urmeza alt'a, de cătu că romanii au fostu pacaliti de cealalta parte pactante, ce'a ce au potutu și prevedé; că-ci la unii li s'a și prognosticatu, inse n'au vrutu să întielega.

În casulu negativu, dacă adeca numai unii — precum se afirma 3-4 insi — au sciutu de pactu, ér' pre cei-alalti nu i-au informatu, atunci urmeza, că pactantii au tradatu caus'a pentru seumpele lor persoane, pentru interesulu propriu, dara mai urmeza că cei-alalti membri romani, — nesciundu de pactu și totu-si urmandu precum au urmatu, — inca n'au fostu la înaltimea misiunii lor, ci au amblatu fără capu; pentru că altmintrea nu poteá să conceda ungurilor că, pre langa favorurile legali, se li se mai adauga și gloria de a-si alegé oficiali d'în sinulu seu și cu unanimitate a romanilor!

Deci, înainte d'a se infierá unii pre altii și a implé diurnalele cu urtiose polemii personali, mai dica fia-care și „mea culpa“ și staruesca în venitoriu a nu se întiepti numai cu daun'a și pierderea proprie. — Toti cei buni chiamati de a lucrá pentru binele publicu și privatu nationalu, intrunesca-se odata sub unu capu, disciplineze mai bine și ingrigesca-se ca în venitoriu bataru lucrurile mai momentose să-i afie parati și solidari, era nu impras-ciatii că farin'a orbiloru. Mai inc ete și nequalificabile rivalizare: că ore care se fia mai mare preste rabdare? Dacă este dreptu ce spune „unu romanu“, că romanii intruniti în Dev'a si-au aflatu capulu, după alegere, me bucuru; era dara nu, afle-lu! Nu li va fi grea alegerea, numai se-si aduca aminte de versulu strabunulu poetu: „Ast pueri ludentes, rex eris, ajunt, si recte facies!“ Urmeze și romanii în acestu întielesu și lucrurile voru merge mai bine. Dixi. Augustu Horsia.

Economicu.

(Fine.) *

6) Infiantia de companie séu corporatiuni. Astu-feliu de institute se creeza meru în tierete mai înaintate în cultura. Guvernele, cari lucra cu adevératu zelu spre fericirea natiunii, inlesnescu infiantia lor. Barbatii cu devotatiune spre binele și fericirea clasei muncitorie dau impulsulu și le spriginescu. Corporatiunile au de scopu a desvoltá în lucratoriulu de d'în riv'a spre munca și a-lu duce la convingerea, că existint'a lui pre acestu pamentu nu e numai a versá sudori și a se luptá cu neajunsurile vietiei, ci elu e chiamatu a munci și a s bucurá de fructulu ostaneloru și a-si luá resplat'a suferintieloru sale, pentru că munc'a și prin ea cascigarea de avere și bunuri nu sunt decâtu midiocele spre ajungerea maretulu scopu alu omulu, d'ice Tomas de aquino; era tatalu Horatiu d'ice: Nil sine magna vita labore dedit mortalibus.

Prin numitele asiédamente se pote asigurá muncitoriulu o alinare în tempuri de suferintie, se pote procurá basea pentru sustinerea onesta a familiei lui; că-ci cu dreptu cuventu d'ice Contzen, Ronher, s. a., că prin celibatu, adeca prin oprirea clasei muncitorie d'a avé familie, se immultiescu legaturele fără de lege, se immultiescu numerulu omeniloru nefericiti, fără a creșce și periculosi, se immultiescu țara-de-legile și miser'i'a creșce.

Pre acest'a cale muncitoriulu vine la cunoșcint'a, că laborea nu numai că nu e de despretiuitu, ci d'în contr'a e chiamarea cea mai santa a omulu pentru multiamirea cerintieloru sale.

7) Nutrire corresponsidietoria. Nimica nu e mai dificulu pentru viet'a omenesca, decâtu fomea. Fomea are forte mare injuriatia a supra poteriloru fisice și spirituale. Prin fomea spiritulu se tempesce, corpulu slabesce, omulu se descurageza și desperesca.

Privindu ocupatiunea principala a romanulu, care cere

*) Vedi Nrii 7, 8, 9, 11 și 12 ai „Federat.“

perfecta desvoltare a poteriloru corporale și spirituale, credu, că romanulu nu se nutresce de ajunsu. Că se se nutresca bine trebuie că isvorele de alimentatiune se se sporesca, productiunea de materia nutritorie se se maresca, ce'a ce prin o instructiunii buna și pre căile indegetate s'ar poté ajunge. Prin immultirea materiilor nutritorie se inlesnesce alegerea cea mai corespondietoria. Nutrirea buna dá potere corpulu, ajuta desvoltarea spiritulu, sustiene foculu și dragostea spre vietia, irrita dorint'a d'a muncé, d'a luptá, întreprinde și sacrificá. D'în contr'a „fomea e — d'ice eruditulu Franciscu Patriciu — consortiulu celu mai intimu alu mortii, și nu pote fi ce-va mai periculosu decâtu unu poporu flamendu și flamenditu.“

8) Desvoltarea dorintiei d'a se face partasiu la beneficiulu ce aduce munc'a sa. Am dăsu mai înainte, că nimicu nu pote să demoralizeze, să faca nepasatoria și trandava clasea muncitoriloru, decâtu nedreptatea. Căti capitalisti au ajuns la sapa de lemn prin nedreptatiunea muncitoriloru, cari, vedindu că nu li se pretiuesce și recompensa de ajunsu labore, au devenitu cătu mai indiferenti, ba în adinsu nu cautatu să strice. — Atătu capitalistii, cătu și lucratorii s'au convinsu, că numai prin impreunarea intereselor voru poté ajunge la adevérat'a buna-stare, înavut're și multumire. Deci în legarea intereseloru proprietariulu și ale capitalistulu cu ale muncitoriulu s'au aflatu unu principiu, care promite a aduce cea mai mare multumire pentru ambele părți. Capitalistulu i aduce cascigulu doritu și asecuranta în întreprinderile sale, era muncitoriulu i asecura, pre langa plat'a de d'în, unu venitu corespondietoriu cu silintiele, desteritatea și spiritulu seu.

La poporele antice, precum la Greci și Romani, cari ajunsera la cea mai înalta cultura și ai caroru invetiati și asta-di servescu de modelu, — munc'a erá unu ce dejositoriu. Infioratoria erá sclavi'a în vechime; și cum nu, catdu unu Plato inca sustieneá, că ea este unu ce necesariu. Crestinismulu a fostu, care prin invetiaturele sale a aretatu, „că nu e osebire între judanu și grecu, între sclavu și liberu, între barbatu și femea, ci toti sunt un'a în Christosu, și înainte lui D'dieu nice unulu nu are preferint'a.“ Prin aceste invetiature s'au sgduitu infernalele lantiuri ale sclaviei și sclavulu se priveá că omu. Inse cu tote că prin aceste doctrine s'a datu sclaviei lovitura de morte, totu-si ea sub alta forma și pre alta cale, sub nume de iobagla, s'a sustienutu până mai ieri; ba și asta-di se mai gasescu omeni și chiaru natiuni, cari dorescu și lucra pentru reinviarea iobagiei.

Intr'adeveru a trecu tempulu, în care nemesiulu un-gurescu ni poteá puscă coplii că pre paserile ceriulu, că pre selbaticiele padureloru, inse viforulu ce ne amenintia nu e mai pucinu infricosiatu, că-ci cu incetulu ni se subtrage arteri'a vietiei. Asta-di nu avemu nimic'a, meseriele, industriele și comerciulu sunt mai alesu în man'a strainiloru; totu ce avemu este placerea și aplecarea spre agricultura. — Dar' ce d'icu placere? candu sciu că placerea d'a cultivá pamentulu o așii numai la țieranu, pre candu florea romanimei trage mai multu la bugetele statulu, ér' fundamentulu solidu și singuru mantuitoriu pentru o natiune, adeca pamentulu, meseriele, industria și comerciulu se lasa strainiloru spre exploatare. — Dacă vomu pastrá și mai departe nepasarea facia cu aceste ocupatiuni, nu preste multu ne vomu tredi în stare de iloti, cari muncescu d'și nopte în folosulu și spre fericirea altoru-a; esemple viue de asta natura avemu în Americ'a, în părțile ocupate de anglesi, în Turci'a s. a. Si că se nu mergemu mai departe, se luám unu esemplu de a-casa. Nasedulu dispune de multu de omeni inteligenti (carturari) și de midiocele materiale, și cu tote acestea asta-di morele Nasedulu, apotec'a (farmaci'a), biereri'a, cu unu cuventu, tote industriale, comerciulu, meseriele, sunt în mani straine, ér' romanii facu politica și se batu după posturi; umbra după felu de felu de domnia și privescu cum se incuiba și asiedia strainii în fruntea și midiocele orasiulu.

Au trecutu acele tempuri, candu insi-si romanii sustieneau și urmau falsele pareri, că a fi industriariu, meseriasu séu comerciantu e nedemnu pentru unu omu, și omeni de acesti-a nici nu aveau locu în cercurile mai înalte. Meseri'a favorita a Romanilor erá agricultur'a, era cele-lalte întreprinderi erau despretiuite, ba și pedepsite, d. e. Augustu au condemnatu pre unu senatoru la morte pentru că a luat parte la o întreprindere industriaria, și acest'a sub cuventu, că e degradatoria pentru unu senatoru. Plato declara, că e sub demnitatea unui omu liberu a fi bacanu, și cereá că acestu felu de comerciú se se privesca și pedepsesca că o fără-de-lege. Aristotele d'ice, „că sclavii sunt animale domestice, cari numai prin graiu se deosebescu de cele-lalte animale.“ — Asta-di inse poporele culte sustienu, că patria, libertate adevérata e numai acolo, unde munc'a se glorifica; și fia-care omu, familia, societate și natiune si-are scrisu pre flamur'a sa „lucrare, economie și pastrare.“

Statulu e indetoratu a neajutá și spriginí în proportitiune cu sacrificiele nostre și a ne recompensá cruntele sudoi ce le versám pentru sustinerea lui; cei de la potere inse nu vréu să scia de acest'a detorint'a, și asié nu ni remane alta cale, decâtu să ne ajutám noi insi-ne, să urmém devisei „ajuta-te romane si D'dieu te va ajutá.“ A. E. Comers în opulu seu despre economi'a nationala d'ice: „si D'dieu binecuvantu si ajuta pre acei-a, cari se sciu folosi, pre cale morale, de insușirile omenesce séu de bunurile lumesci, — pre acei-a cari nesuescu în unu modu onestu a se ajutá pre

